

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN YETKİLERİNİ GÜVENLİK GEREKÇESİYLE TÜMÜYLE AVRUPA BİRLİĞİ'NE DEVRETMEDİKLERİ ALANLAR ÜZERİNE BİR ÇÖZÜMLEME

Yazar: Öner AKGÜL¹

Öz

Devletlerin ulusal egemenlik anlayışları ile yetki devrine bakışları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkinin en önemli boyutu güvenlidir. Devletin güvenliği genelde yetkilerin münhasıran muhafazasını içerse de özelde bu yetkilerin devri bir güvenlik sorunudur. Avrupa ülkelerine bakıldığında 1951 yılında Avrupa Kömür Çelik Topluluğu ile başlayan yetki devri konusu bir çok alana yayılmaya başlamıştır. 1957 yılında Roma Antlaşması tarafından Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulması ile yetki devri hız kazanmıştır. Bir çok ulusal politika alanı uluslararası bir otoritenin yasama yetkisine bırakılmıştır. 1992 yılına kadar çeşitli tadillere uğramış Avrupa bütünleşmesi, devredilen yetkilerin kapsamını genişletmiştir. Maastricht Antlaşması tarafından 1992 yılında Avrupa Birliği'nin kurulması ile birlikte ulus devletinin yetki devrinin sınırlarına ulaşılmıştır. Nitekim "Avrupa Toplulukları", "Ortak Güvenlik ve Dış Politika" son olarak "Adalet ve İç İşlerinde İş Birliği" alanlarından oluşan üç sütunlu sisteme "Avrupa Birliği (AB)" adı verilmiştir. Devletin güvenliğini doğrudan ilgilendiren, dış politika ve iç işlerine ilişkin yetkiler AB'ye devredilmemiştir. Bu konularda kararın oy birliği ile alınacağı belirlenmiştir. Ancak bu alanların da dışında vergi, savunma sanayi, terör ve bazı ekonomi politikaları gibi alanların, devletin güvenliğini ilgilendirmesi sebebiyle ülkelerin bu yetkileri münhasıran kendi tekelinde bulundurduğu gözlemlenmektedir. Bu araştırma ile AB ülkelerinin güvenlik gerekçesiyle hangi yetkilerini, uluslar üstü sisteme devretmediğini ortaya koymak amaçlanmıştır. AB ülkelerinin egemenlik yetkileri konusundaki tutumu, devletin güvenliğinin gerektirdiği ölçüde devredilmesini gerekli kılmaktadır.

¹ Öner Akgül, SAREN, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Sivil 2'nci Sınıf Öğrencisi.

Devredilmeyen yetkiler ise devletlerin güvenlik gerekçelerinin bir sonucudur.

Anahtar Kelimeler: Ulus Devlet, Avrupa Birliği, Avrupalı Devletler, Güvenlik Gerekçeleri, Yetki Devri

Abstract

There is a close relation between sovereignty perception of a state and its perception for alienating of competence. The most significant dimension of this relationship is the security. Peculiarly, transfer of these competences is a security matter for a state, albeit security of it entails exclusively preserving of the national competences. Starting with the European Coal and Steel Community of 1951, the issue of alienating competence spilt over many fields, when the European countries are taken into consideration. The issue of transferring competence gained pace through establishment of European Economic Community by Rome Treaty of 1957. A great many of national competences were devolved to the legislative power of a supranational authority. The European integration which progressively amended till 1992, expanded the context of competence transferring. The limits of alienating competence of the nation-state was attained in conjunction with launching of the European Union by Maastricht Treaty of 1992. As a matter of fact, the three pillar system consisting 'the European Communities', 'Common Foreign and Security Policy' and 'Justice and Home Affairs' was named as "European Union (EU)". The competences, such as foreign policy and home affairs, which concern directly the security of the state, have not been alienated to the EU. It has been determined that the decision in these fields is to be taken unanimously. Nonetheless, the policy fields such as taxation, defense industry, terror and many of the economic policies have been retained on the hand of the states exclusively as a reason of the security of state. The aim of this research is to bring up the matter in which of these competences are not be alienated to the supranational system. The attitude of the EU members on transfer of competence entails to alienating them restricted

with the state security. Non-transferred competences are the consequences of state security reasons.

Key Words: Nation-State, European Union, European States, Security Reasons, Alienating of Competence.

Giriş

Dünya tarihi içerisinde Avrupa ülkeleri tarafından yapılan savaşlar büyük yer tutmaktadır. Özellikle I. ve II. Dünya Savaşları sonucunda Avrupalı devletlerin ekonomileri oldukça yıpranmış ve ABD'ye olan bağımlılıkları artmıştır. Bu dönemden sonra savaşların maliyeti, kazancından fazla hâle gelmiştir. Savaşların bu derece yıkıcı sonuçlar vermiş olması uluslararası ilişkiler biliminde barış araştırmalarının sayısını artırmıştır. Devletler, savaşın engellenebilmesi için uluslararası işbirliklerinin yeterli olmadığı kanısına varmıştır. Bu nedenle çok taraflı iş birliğinin yerini yetki devri almıştır. Yetki devri konularının sıklıkla gündeme getirilmesi, bilim adamları ve Avrupalı devlet adamlarını da etkilemiştir.

II. Dünya Savaşı sonrasında Fransa, yeniden bir tehdit olması muhtemel Almanya'yı dengelemek amacıyla Avrupa Kömür Çelik Topluluğu fikrini ortaya atmış ve yetki devrinin ilk örneği gösterilmiştir. Egemenlik yetkilerinin devrinin her alanda olabileceğini ileri süren bilim adamlarının görüşleri² ile güvenlik üzerine de bir örgütlenmenin olabileceği düşünülmüş ancak bunun çıktısı olan '*Avrupa Savunma Topluluğu*'(AST) projesi reddedilmiştir. Nitekim, 1957 yılında kurulan *Avrupa Ekonomik Topluluğu*'nun (AET) başarılı olması da yetki devrinin ancak ekonomik alanlarda mümkün olduğunu ortaya koymuştur. Bu sürecin akabinde 1992 yılında *Avrupa Birliği*'nin (AB) kurulması, güvenlik konularında da iş birliği olabileceğini ortaya koysa da,

² Bu çalışmalar David Mitrany ve Ernst Haas gibi siyaset bilimcilerin teorik anlamda ortaya koydukları fonksiyonalizm ve neo-fonksiyonalizm gibi entegrasyon teorilerini kapsamaktadır.

güvenlik ve dış politika konuları ile iç işlerine yönelik yetkilerin devredilmemiş olması yetki devrinin sınırlarını belirlemiştir.

Bu bağlamda en önemli husus, yetki devrinin devletler tarafından kapsamı çizilmiş bir sınırının bulunmasıdır. Ekonomik anlamda yetkilerin bir üst kuruma devredilmesi tüm devletlerin ortak çıkarına dayanan bir konu iken, dış politika ve iç işleri konuları güvenlik gerekçesiyle AB otoritesine devredilmemektedir. Bunlar AB mevzuatı içerisinde kurgulanmış olmasına rağmen bazı yetkiler ise sadece ulus devlete özgü bırakılmaktadır. Savunma sanayi ile ilgili yetkilerin AB mevzuatı içerisine hiç dâhil edilmemiş olması ulus devlet kimliğinin korunduğunu göstermektedir. Diğer taraftan vergileme ile ilgili konularda AB sadece mevzuatın yakınlaştırılması ile yetkili kılınmış, vergi üzerine yasama yapma yetkisi devletin şahsına münhasır bir alan olarak bırakılmıştır. Ayrıca terörle mücadelenin adalet ve iç işleri başlığında, devredilmemiş yetkiler içerisinde bulundurulması da bu konuda ulus devletin yetkileri elinde bulundurduğunun göstergesidir.

Çalışmanın amacı AB ülkelerinde ulus devlet kimliğinin hâlen korunduğunun vurgulanmasıdır. Bunu açıklamak için güvenlik gerekçesi ile devredilmeyen yetkiler ortaya konulmuştur. Avrupalı devletlerdeki yetki devri konusuna güvenlik çerçevesinden bakılmaktadır.

Bu bağlamda, araştırmada, AB ülkelerinde egemenlik yetkilerinin devri sorunu üzerine odaklanılmaktadır. Avrupa Toplulukları uluslar üstü bir kurum iken, yetki devri açısından Avrupa Birliği'nden farklı olduğu ortaya konulmaktadır. Hangi yetkilerin doğrudan AB'ye devredildiği bu kapsamda aktarılmaktadır. Diğer taraftan Avrupa Birliği'nin üç sütundan oluşan yapısının yetki devri üzerindeki etkisi de açıklanmaktadır.

BÖLÜM I: AB Ülkelerinde Egemenlik Yetkilerinin Devri Sorunu

Açıklığa kavuşturulması gereken temel husus, terimsel kavram karmaşasını ortadan kaldırmaktır. Çünkü, yetki devrini esasen ilgilendiren husus bu kavramlardan hareketle literatüre girmektedir.

Bu bağlamda en önemli nokta *uluslar üstü (supranational)* ve *hükümetler arası (intergovernmental)* kavramlarının ayrımıdır. Bu ayrımın net bir şekilde aktarılması çalışmanın sağlıklı bir temele oturması açısından önemlidir. Buna göre uluslar üstü örgütlenmelerde devletler o konuya ilişkin yetkileri tamamıyla üst kuruma devredebilmektedir.³ Uluslar üstü otorite devletlerden aldığı bu yetkiye istinaden birliği temsilen *kendiliğinden*, müdahaleye ihtiyaç duymaksızın karar alabilmektedir. Buna karşın, bir yetkinin uluslar üstü bir sisteme devri *mutlak değildir*. İlgili politika alanı devletin hâlâ kendi politika alanıdır ve istediği düzenlemeyi yapabilir. Zaten federe devletler bile yetkilerini mutlak bir şekilde federal devlete devretmemektedirler. Ancak esas olan durum üye devletler, uluslar üstü otoritenin topluluk mevzuatına göre tesis etmiş olduğu karara aykırı bir karar alamaz.

Üzerinde durulan diğer kavram, *hükümetler arası* kavramıdır. Hükümetler arası kavramı adından da anlaşılacağı gibi devletlerin egemenlik yetkilerini devretmedikleri, hükümetlerin düzenlenen bir uluslararası konferansta oy birliği ile karar aldığı durumu belirtmektedir. Burada herhangi bir devletin aleyhte oy kullanması, alınacak karar üzerinde veto etkisi göstermektedir ki bu da güvenlik ile ilgili konularda bu yöntemle karar alındığının bir göstergesidir.

Son olarak açıklığa kavuşturulması gereken bir husus da “*yetki devri*” ile “*yetki tanıma*” kavramlarıdır. Yetki devri, yetki tanımaya göre daha mutlak niteliktedir. Devletler bir alandaki yetkilerini devrettikleri zaman üst otorite o konu ile ilgili her türlü düzenlemeyi yapabilir. Yetki tanıma ise egemen devletlerin üst otoriteye, bu devletler tarafından çerçevesi çizilmiş bir politikanın uygulamasının ya da temsilinin

³ Okan Gümüş, Aziz SEVİ, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, Dış İşleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.

birakılmasıdır. Türkiye’de TBMM’nin Bakanlar Kuruluna yetki tanınması değerlendirilebilir. Bu kavramlar ulusal hukuka özgü olup⁴, aynı zamanda uluslararası hukukta da uygulanmaktadır. Nitekim, AB içerisinde her iki kavram da görülmektedir.

1. Avrupa Topluluğu ve Devredilen Yetkiler

1.1. Avrupa Toplulukları

İkinci Dünya Savaşı özellikle Avrupa’ya dünya tarihinin en ağır sonuçlarını yaşatan olayıdır. Bu savaşa sebep olan nedenlere bakıldığında, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Almanya’nın silahlanması ve hızlı sanayileşmenin beraberinde getirdiği aşırı üretim bunalımı ya da 1929 Ekonomik Buhranıdır⁵. Ekonomik buhranın geniş halk kitlelerinin alım gücünü düşürmüş olması, Avrupa ülkelerindeki makro(ayrıca mikro) ekonomik politikaları da etkilemiş olması, faşist diktatörlüklere giden yolun önünü açmıştır⁶. 2 Eylül 1939 yılında başlayan savaş 1945 yılına gelindiğinde henüz bir önceki savaşın

⁴ Yetki Devri ve Yetki Tanıma Konularında İç Hukuk Düzenlemelerinden Örnek: Erdoğan Teziç ve Necmi Yüzbaşıoğlu gibi bazı yazarlara göre, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermesi, “yetki devri” niteliğinde değil, “yetki verme” veya “yetki tanıma” niteliğindedir. Erdoğan Teziç’e göre, “1961 Anayasasında olduğu gibi, 1982 Anayasasında da Bakanlar Kuruluna KHK çıkarma yetkisinin tanınmış olması, yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesini ortadan kaldırmamaktadır. Şöyle ki, Bakanlar Kuruluna KHK çıkarma yetkisinin verilmesi, kanunla düzenlenecek konuların yürütmenin düzenleme alanına sokulması, ya da yasama alanından çıkarılması (délégation) sonucunu doğurmamaktadır. Yasama organı verdiği yetkiyi her zaman bir kanunla geri alabileceği gibi, o alanda, daha sonra yasal düzenlemede de bulunabilir” Necmi Yüzbaşıoğlu da aynı şekilde, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermesinin “yetki devri” değil, “yetki verme” niteliğinde olduğunu savunmaktadır. Yazara göre, “herhangi bir alanda aslı düzenleme yetkisi, yasama organında olduğu, yani yasama organının her an bizzat kendisinin düzenleyebileceği, işten tamamen el çekmediği sürece, yürütme organının kendi denetimi altında, geçici bir süre için, bu alanı yürütme organının düzenlemesine izin vermesi yetki devri değildir. Dolayısıyla, Meclis’in bir alanı asıl düzenleme yetkisini kendisinde alıyarak, yürütme organına kendisinin belirlediği bir konuda ya da alanda, yine kendisinin denetimi altında, belirli bir süre için sonunda kendisinin son sözü söyleyebileceği bir yetki vermesi; yasama organının bu alandan elini çekmeyip her an bizzat düzenleyebilmesi koşuluyla, yetki yasama yetkisi niteliğinde de olsa, yetki devri olarak kabul edilemez. (Kemal GÖZLER, Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi, Ekin Kitabevi, Birinci Baskı, Bursa, Şubat 2000).

⁵Nalan Ölmezoğulları, *Ekonomik Sistemler ve Küreselleşen Kapitalizm*, 3.Baskı, Ezgi Kitabevi, 1999,sf: 80.

⁶ Ölmezoğulları, sf.83.

sonuçları yüzünden toparlanamamış Avrupa'yı iyiden iyiye yıpratmış ve ABD'ye olan bağımlılığı hem üretim hem de borç ilişkisi nedeniyle artırmıştır.

1.1.1. Avrupa Kömür Çelik Topluluğu 1951

İkinci Dünya Savaşı tüm Avrupa ülkeleri için bir siyaset analizidir. Özellikle, Fransa'nın Almanya'yı Versay gibi anlaşmalarla bağlamaya çalışmasının bedelini çok ağır bir şekilde ödemiş olması, bölgesel üstünlüğe yönelik stratejisinde değişiklikler yapmaya itmiştir. İşte günümüzde Avrupa Birliği olarak adlandırılan bu kurumun temelleri Fransa'nın Almanya'yı çevreleme çabasının bir ürünü olarak "Avrupa Kömür Çelik Topluluğu" ile atılmıştır. Aslında ekonomik ürünleri ihtiva ettiğinden bir ekonomik topluluğu olarak düşünülse de AKÇT tam anlamıyla bir güvenlik topluluğudur.⁷ Nitekim, savunma sanayinin iki önemli materyali olan kömür ve çeliğin uluslar üstü bir otoritenin yetkisine devredilmesi de Almanya'nın yeniden canlandırılacak savunma sanayini kontrol altına alma çabasının bir sonucudur. AKÇT'nin kurucu babası Fransa eski Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın 07 Mayıs 1951 günü yaptığı konuşmada;

"Almanya ile Fransa arasında savaş düşünülemez değildir, ancak artık, materyal olarak imkansızdır" sözleriyle AKÇT'nin aslında bir güvenlik topluluğu olduğunu vurgulamıştır.

Başlangıç aşamasında AKÇT bazı liderler tarafından sadece bir uluslararası örgüt olarak kabul edilirken, bazı liderler de bu örgütü Avrupa Birleşik Devletleri (ya da Federal Avrupa) fikrinin tohumu olarak görmüşlerdir.⁸ Nitekim bu süreçten sonra ulus-devlet fikri bir

⁷ AKÇT'yi kuran Paris Antlaşması imzalanırken, Robert Schuman bu topluluğun esasen güvenlik içerdiğini şu sözlerle aktarmaktadır. "Dünya barışı, ona yönelen tehditler ortak çabalar ile paylaşılmadıkça hiçbir zaman güvende olmayacaktır." Burada belirtilen ortak çaba, AKÇT'nin kendisidir. Pascal Fontaine, *A New Idea for Europe: The Schuman Declaration-1950-2000*, Brüksel, Office for Official Publications of the European Communities, 2000.

⁸ Winston S. Churchill, "The Tragedy of Europe", (ed. By) Brent F. Nelsen & Alexander C-G. Stubb, *The European Union: Reading on the Theory and Practise of European Integration*, İkinci Baskı, New York, Palgrave Publ., 1998.

süre için zayıflama eğilimi içerisine girmiştir. Ulus-devletin zayıflaması beraberinde uluslar üstü iş birliğini geliştirmiş olsa da aslında bu iş birliğinin sadece “yumuşak politika” alanlarında varlık gösterdiği de göze çarpmaktadır.

1.1.2. Avrupa Savunma Topluluğu 1952

AKÇT'den hemen bir yıl sonra 27 Mayıs 1952 tarihinde Avrupa Savunma Topluluğu projesi yine Fransa tarafından ABD'nin Avrupa politikalarına karşı ileri sürülmüştür. Sebep bu sefer Kore Savaşı'nda ABD tarafından Sovyet tehdidine karşı silahlandırılmak istenen Almanya'nın, Fransa tarafından tehdit olarak algılanmasıdır.⁹ Bunun da ötesinde aslında dönemin Alman Başbakanı artık Almanya'nın yeniden silahlandırılması gerekliliği üzerinde durmaktaydı. Nitekim Almanya'da bulunan işgal kuvvetleri zayıf ve yetersizdi. Adenauer ani bir Kızıl Ordu baskınına karşı bir Alman ordusunun kurulmasını şart görüyordu.¹⁰ Esasında proje, askerî ve politik uluslar üstü bir otorite kurmayı amaçlamaktadır ve AKÇT'nin askerî kanadı olarak gösterilmektedir.

Dönemin Fransa Dış İşleri Bakanı René Pleven tarafından ortaya atılan projede, Fransa'nın güvenlik endişeleri yatmaktadır. Buna göre Pleven, Alman ulusal ordusunu uluslar üstü bir birliktelik ya da komuta potasında eritmeyi amaçlamaktadır.¹¹ Ancak bu şekilde Alman tehdidinin engellenebileceği düşünülmektedir. Almanya ya ABD tarafından tampon bölge olarak silahlandırılacaktır ya da AST içerisinde sınırlı ve kontrollü sınırlandırılmasına izin verilecektir. ABD'nin AST'yi desteklemesi ise her iki durumda da Almanya'nın silahlandırılmasını istediğinin göstergesidir.

Nitekim, Fransa tarafından ortaya atılan AST fikri, Almanya'nın arzulanmasına ve Benelüks ülkelerinin desteğine rağmen yine Fransa

⁹ Seth G.Jones, “The European Union and the Security Dilemma”, *Security Studies*, Vol., 12,(3) İlkbahar 2003, s: 114.

¹⁰ Desmond Dinan, *Europe Recast: A History of European Union*, Palgrave Mc Millan, 1998.

¹¹ Mette Eilstrup-Sangiovanni & Daniel Verdier, “European Integration as a Solution to War”, *European Journal of International Relations*, Vol. 11(1), pp: 99–135.

ulusal parlamentosu tarafından reddedilmiştir. Fransa parlamentosu içindeki Komünist ve Milliyetçi gruplar, yeniden silahlandırılmış bir Almanya'yı Fransa için tahammül edilemez bulmuş ve zekice hazırlanmış Avrupa Savunma Topluluğu projesini reddetmişlerdir.¹² Fransa'nın güvenlik endişeleri bir ortak Avrupa ordusunun kurulmasını engellemiştir.

1.1.3 Avrupa Toplulukları ve Organları

Günümüz Avrupa bütünleşmesinin mihenk taşı sayılan kurum Avrupa Ekonomik Topluluğu'dur (AET). AKÇT otoritesinin, bölgesel barışı ve kömür-çelik üzerinde sağladığı denetimin başarısı her ne kadar Avrupa Savunma Topluluğunda görülme de, bu birlikteliği ekonomik alanda da icraata geçirmek için 1957 yılında Roma Antlaşması imzalanmıştır. Aynı zamanda Avrupa Atom Enerjisi Ajansını kurarak Atom araştırmaları konusunda iş birliğine giden yolun önünü açmıştır.

Esasen bir takım ulusal yetkilerin tamamen devrinin söz konusu olduğu örgüt AET'dir. AET, 1957'den sonra bir takım değişikliklere uğramıştır. Yıllara yaygın bir süre içerisinde kapsamı genişlemiş ve günümüzdeki Avrupa Toplulukları (AT) formunu almıştır. Devredilen yetkilerin hangi kurum tarafından icra edildiğini aktarmak için, Topluluğun örgütsel yapılanmasını incelemek doğru olacaktır. Buna göre:

AT; genel siyaseti etkilemeyi haiz, 4 ana kurumdan oluşmaktadır: Bunlar, Avrupa Parlamentosu, Konsey, Komisyon, Adalet Divanı'dır¹³. (Avrupa Birliği, AT'yi, Ortak Savunma ve Güvenlik Politikası'nı ve Adalet ve İç işleri Politikası'nı kapsıyor. Bu belirtildikten sonra AB kısaltması kullanılmaya devam edilebilir.) Bunların yanı sıra yılda en az iki defa toplanan AB Devlet ve Hükûmet Başkanları Konseyi bulunmaktadır. Bu zirvede devletler, Topluluğun genel siyasetine yön vermektedirler. AB Konseyi'nin niteliği hükûmetler arası olup oy birliği ile karar vermektedir. Ancak esasen işlemleri yürüten organ AB

¹² Veysel Bozkurt, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Bursa, Vipaş 2001.

¹³ Avrupa Toplulukları Kurucu Antlaşması (ATKA), Madde 189-285.

Bakanlar Konseyi (literatürde sadece Konsey olarak geçer)'dir. Ancak Bakanlar Konseyi sadece oy birliği ile değil aynı zamanda *ağırlıklı çoğunlukla*¹⁴ da karar alabilmektedir¹⁵. Nitekim bu yönü ile uluslar üstü bir nitelik kazandığı söylenebilir.

Çalışmanın özünü oluşturan kendilerine yetki devredilen kurumlar ise Komisyon, Parlamento ve Adalet Divanı (ATAD), uluslar üstü niteliktedir. İlke olarak bu kurumların hiçbir üyesi atandıkları ülkeleri temsil etmezler. Bağımsızlık ve tarafsızlık esasen belirlenmiştir. Parlamento üyeleri geldikleri ülkeleri değil, bağlı buldukları siyasi parti fraksiyonlarını temsil etmektedirler.¹⁶ Komisyon ise üye devletler tarafından atanmış komiserlerden müteşekkildir. Komisyon da uluslar üstü bir kurum olup esasen görevi topluluk mevzuatına uyulup uyulmadığını kontrol etmektedir.¹⁷ Topluluğun yasama sürecini başlatan Komisyon, bu yetkiyi Konsey ve gerektiğinde Avrupa Parlamentosu ile birlikte kullanmaktadır. Avrupa Birliği bütünleşme tarihinde Parlatentonun, Avrupalılık ruhunu yansıması açısından önemi bulunmaktadır. Nitekim süreç içerisinde aşamalı olarak Avrupa Parlamentosu danışsal hizmet veren bir kurum olmanın ötesine geçmiş, karar verme sürecinde etkin rol oynamaya başlamıştır. Avrupa Parlamentosu, çeşitli hâllerde yasama sürecine dâhil olur. Komisyon Parlamento ve Konsey'e herhangi bir konu ile ilgili tekliflerde bulunarak

¹⁴ **Ağırlıklı Çoğunluk ile Karar Alma Usulü:** Ağırlıklı Çoğunluk ile karar alma prensibi: Bu kurala göre her devletin nüfusu ile orantılı olarak bir oy ağırlığı bulunmaktadır.(Örneğin; Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya 29'ar oya sahipken, Belçika 12, Danimarka 7, Malta 3, 1 Ocak 2007'de üye olan Bulgaristan 10, Avusturya 10 oy hakkı bulunmaktadır.)ATKA'ya göre bir kararın Konsey tarafından alınabilmesi için lehte en az 258 oy gerekmekte olup aynı zamanda topluluk üyelerinin de 2/3 'ünün olumlu yönde oy kullanmış olması gerekmektedir.Bu şartları sağlamakla birlikte, elde edilen toplam oy sayısı, Birlik nüfusunun %62'sine tekabül etmesi gerekmektedir.Konsey bu üç şartı sağlamadıkça karar alamaz (Kamuran Reçber, *Avrupa Birliği Mevzuatı*, Bursa, Ezgi Kitabevi, 2003).

¹⁵ ATKA, Madde 205.

¹⁶ John Fairhurst & Christopher Vincenzi, *Law of the European Community*, Fourth Edition, Essex-England Pearson-Longman, 2003, p:63.

¹⁷ a.e., sf:80.

yasama sürecini başlatabilir. Bunları yaparken danışma, rıza verme, iş birliği ya da ortak karar gibi prosedürler işletilmektedir.¹⁸

Bu anlamda devletler tarafından devredilen yetki bu kurumlar tarafından bu şekilde kullanılmaktadır. ATAD ise hukuka uygunluk denetimi yapmakta olup gerektiğinde gerçek kişiler bile ATAD'a devletleri dava edebilmektedir.¹⁹ Bu mahkemenin de uluslar üstü niteliği bulunmakta olup bağlayıcı karar alabilmektedir.²⁰

1.2.Devredilen Yetkiler

AB'ye devredilen yetkiler kısmını yukarıda belirtildiği gibi AT politikaları kısmı oluşturmaktadır. Hatta bir politikanın ulusal bir politika alanından çıkıp AT'nin politika alanına girmesine "topluluklaştırma" (*communitization*)²¹ denilmektedir. Yukarıda belirtilen ve uluslar üstü nitelikte bulunan bu kurumlar topluluk politikalarını yönetirler. Ancak buradan, AB politikalarının, devletlerin ulusal politikalarının yerini aldığı sonucu çıkarılmamalıdır. Burada uluslar üstü otoritenin tesis etmiş olduğu karar ya da Konsey'in almış ortak tutuma aykırı bir politika icra edilemez. Devletler kendi politikalarının icrasına devam ederler. Buna göre devredilen yetkiler şunlardır:

1. Malların Serbest dolaşımı; bu başlık altında, Gümrük Birliği ve üye devletler arasındaki miktar kısıtlamalarının yasaklanmasına ilişkin kısımlar da bu başlık altında incelenmektedir.²²

¹⁸ ATKA, Madde 250-251, Avrupa Birliği kurumlarının karar verme süreçlerinde kullandıkları prosedürler hakkında detaylı bilgi için, bkz. ATKA Kısım 2. Çeşitli kurumlara ilişkin ortak düzenlemeler. Madde 249-256, (Türkçesi için Reçber AB Mevzuatı, a.g.e., sf.181-186).

¹⁹ Gerçek kişilerin Topluluk kurumlarının tasarruflarına karşı iptal davası açıp açamayacakları hususu 232'nci (eski 175) maddede düzenlenmiştir. Buna göre; her gerçek ve tüzel kişi kendisine yöneltilen ya da görünüşte tüzük veya bir başka kişi için alınmış karar şeklinde olup da, doğrudan doğruya ve kişisel olarak kendisini ilgilendiren bir başka ifadeyle çıkar ihlaline yol açan kararlara karşı dava açabileceği hükmüne yer verilmiştir. Bu düzenlenmeden anlaşıldığı üzere tüzük ve yönergeler hakkında gerçek ve tüzel kişiler dava açamazlar. Suat Dursun, *Avrupa Toplulukları Adalet Divanı*, <http://www.danistay.gov.tr/5%20-%20ATAD.htm>, 10 Ekim 2007.

²⁰ ATKA, Madde 220.

²¹ Avrupa Birliği literatüründe 'topluluk mevzuatına dâhil etme' anlamına gelmektedir.

²² ATKA, Madde 23-31.

*AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN YETKİLERİNİ GÜVENLİK GEREKÇESİYLE TÜMÜYLE
AVRUPA BİRLİĞİ'NE DEVRETMEDİKLERİ ALANLAR ÜZERİNE BİR ÇÖZÜMLEME*

2. Ortak Tarım Politikası²³
3. Kişilerin, Hizmetlerin, Sermayenin Serbest Dolaşımı; Bu kapsam içerisinde Yerleşme hakkı, hizmetler, sermaye ve ödemeler²⁴
4. Vize, sığınma, göç ve kişilerin serbest dolaşımına ilişkin diğer politikalar²⁵
5. Ulaştırma ve taşımacılık²⁶
6. Rekabet, Vergi ve Mevzuatın yakınlaştırılmasına dair ortak kurallar; Bu başlıkta, Rekabet kuralları, Devlet sübvansiyonları, vergi düzenlemeleri, mevzuatın yakınlaştırılması bulunmaktadır.²⁷
7. Ekonomi ve Para Politikası; bu başlık altında, ekonomi politikası, para politikası, kurumsal düzenlemeler bulunmaktadır.²⁸
8. İstihdam²⁹
9. Ortak Ticaret Politikası³⁰
10. Gümrük İş birliği³¹
11. Sosyal Politika, Eğitim, Mesleki Formasyon ve Gençlik; bu başlık altında, sosyal düzenlemeler, Avrupa Sosyal Fonu, eğitim, mesleki formasyon ve gençlik ile ilgili konular yer almaktadır.³²
12. Kültür³³
13. Kamu Sağlığı³⁴

²³ ATKA, Madde 32-38.

²⁴ ATKA, Madde 39-60.

²⁵ ATKA, Madde 61-69.

²⁶ ATKA, Madde 70-80.

²⁷ ATKA, Madde 81-97.

²⁸ ATKA, Madde 98-124.

²⁹ ATKA, Madde 125-130.

³⁰ ATKA, Madde 131-134.

³¹ ATKA, Madde 135.

³² ATKA, Madde 136-150.

³³ ATKA, Madde 151.

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN YETKİLERİNİ GÜVENLİK GEREKÇESİYLE TÜMÜYLE
AVRUPA BİRLİĞİ'NE DEVRETMEDİKLERİ ALANLAR ÜZERİNE BİR ÇÖZÜMLEME

14. Tüketicinin korunması³⁵
15. Trans-Avrupa Ağları³⁶
16. Sanayi³⁷
17. Ekonomik ve Sosyal Bütünleşme³⁸
18. Teknolojik Gelişim ve Araştırma³⁹
19. Çevre⁴⁰
20. Kalkınma İş birliği⁴¹

21. Üçüncü devletlerle mali, ekonomik ve teknik iş birliği: Aslında bu politika tümüyle AT'ye devredilmemiştir. Nitekim, üye aday devletlerle yapılacak anlaşmaların akdedilmesinde oy birliği ile hareket etmektedir⁴². Bu madde aynı zamanda 310. madde üzerinden bir saptamada bulunmaktadır. Buna göre Topluluk,

“Topluluk, bir veya daha fazla devlet veya uluslararası örgütler ile karşılıklı hak ve yükümlülükler, ortak faaliyetler ve özel usuller belirleyen, bir ortaklık kuran anlaşmalar yapabilir⁴³”

İşte bu maddeden anlaşılan şudur ki Komisyon, Konsey tarafından oy birliği ile kendine verilmiş yetkiye istinaden, üçüncü devletlerle anlaşma imzalayabilir. Yani AT burada bir devlet gibi davranmaktadır. Bunun en belirgin örneği, AB'nin Dünya Ticaret Örgütü içerisinde, birlik üyeleri adına oy kullanabilen, temsil yetkisini haiz ve akredite edilmiş bir diplomatının bulunmasıdır.

³⁴ ATKA, Madde 152.

³⁵ ATKA, Madde 153.

³⁶ ATKA, Madde 154-156.

³⁷ ATKA, Madde 157.

³⁸ ATKA, Madde 158-162.

³⁹ ATKA, Madde 163-173.

⁴⁰ ATKA, Madde 174-176.

⁴¹ ATKA, Madde 177-181.

⁴² ATKA, Madde 181 A.

⁴³ ATKA, Madde 310.

Bu saydığımız temel politika alanları Avrupa Toplulukları Kurucu Antlaşması üzerinden yorumladığımız uluslar üstü nitelikli politikalardır. Bu konularda Konsey karar alırken aksi belirtilmedikçe oy birliği ile değil ağırlıklı çoğunlukla karar almaktadır. Nitekim bazı devletlerin aleyhine olsa da ya da bu devletler aleyhte oy kullanmış olsa da alınan karara uymakla yükümlüdürler. İşte yetki devrinin hukuki etkisi bu yöndedir. Ancak bu durumun bir tek istisnası vardır. Bir devletin hayati önemi haiz bir konuda güvenlik gerekçeleri olduğunu ileri sürmesiyle ağırlıklı çoğunlukla alınacak karar oy birliğine çevrilmektedir. Yani devredilen yetki üzerinde ulus devletin veto yetkisi saklı tutulmaktadır. Buna *Lüksemburg Çözümü (Uzlaşısı)* adı verilmektedir. Lüksemburg çözümü bir devletin güvenlik gerekçeleri ileri sürerek yasama sürecini veto edebilmesi anlamını taşımaktadır.⁴⁴

Bu bölümde topluluk politikaları içinde verilen kısımların her biri devredilen yetkiler kısmını oluşturmaktadır. Nitekim, Komisyon ya da Konsey, Parlamenta da danışarak, yasama faaliyetlerinde bulunabilmektedir. Hatta karar verirken Konsey kimi zaman bazı üyelerin arzulamadığı kararları bile çıkarabilmektedir. Bunun tek istisnası Lüksemburg çözümü olmasına rağmen bu da sıklıkla kullanılan hukuki bir metot değildir. Avrupa Birliği ülkeleri bu alanlardaki yetkileri tümüyle uluslar üstü otoriteye devretmişlerdir ve devletler ulusal politikalarını ve mevzuatını, uluslar üstü otorite tarafından tesis edilmiş kararlara uygun hâle getirmekle yükümlüdürler. AT

⁴⁴ **Lüksemburg Çözümü Ocak 1966:** Gümrük Birliği'nin tamamlanmasının üçüncü aşamasında, 1965'de, Komisyon, kendine ait bir Topluluk bütçesi olması gerektiğini ve bunun tarımsal ve endüstriyel ithalat vergileri üzerinden karşılanmasını ileri süren bir teklifte bulundu. Bu durum, ulusal parlamentolara ait bir egemenlik yetkisinin doğrudan Avrupa Topluluğuna devrini gerektirmekteydi ki tarımsal ve endüstriyel anlamda gelişmiş ülkeler için katlanılabilir bir durum değildi. Bu durumdan ekonominin güvenliği ile ilgili olarak en çok etkilenen ülke ise Fransa idi. Fransa, bu kararın alınmasına şiddetle karşı çıkarak Konseyi terk etti. Bunun üzerine uzunca bir süre AT yasama yapısı kilitlendi. Bu krize literatürde "Boş Sandalye Krizi" adı verilmektedir. Nihai aşamada, bir devletin güvenlik gerekçeleri ileri sürerek bir konunun hayati önemi haiz olduğunu vurgulaması ile birlikte ağırlıklı çoğunluk prensibinden vazgeçileceğinin kaydedilmesi ile sonuca bağlanmıştır. Bu durum uluslar üstü otoritenin politik ağırlığını azaltırken, aynı zamanda ulus-devletlerin de hâlâ Topluluğun temel aktörleri olduğu yönündeki kanaati güçlendirmiştir.,Dinan, a.g.e., sf:107 (Türkçesi için Bkz. Bozkurt, a.g.e., sf: 139).

müktesebatına aykırı olarak üretilen devlet politikaları, ATAD önünde ihlal davasına konu olabilmektedir.

Sonuç olarak yukarıdaki politika alanlarına bakıldığında, çoğunlukla ekonomik içerikli olup devletin güvenliğini yakından ilgilendirmemektedir. Bunlara uluslararası ilişkilerde “*yumuşak politika (low politics)*” adı verilmekte ve zaten bu nedenle bu yetkiler devredilmektedir. Bu anlamda aslında Avrupa entegrasyonunu AT politika alanları ile zaten tamamlamıştır ve artık ulus devletin ötesine geçerek “*sert politika (high politics)*” alanlarını topluluklaştıramamaktadır.⁴⁵ Bu anlamda sert politika dediğimiz alanlar 3. bölümde devredilmeyen alanlar olarak aktarılmıştır.

II.BÖLÜM: Avrupa Birliği ve Devredilmeyen Yetkiler

Günümüzde Avrupa Birliği olarak adlandırılan *uluslararası örgüt* genel hatlarıyla *Maastricht Antlaşması (Avrupa Birliği Kurucu Antlaşması)* ile kurulmuştur. Bir önceki bölümde anlatıldığı gibi Avrupa ülkeleri bir çok antlaşma ve protokoller imzalayarak AB'nin altyapısını oluşturmuşlardır. Nitekim, 1973'de İngiltere, Danimarka ve İrlanda'nın, 1981'de Yunanistan, 1986'da Portekiz ve İspanya ile genişlemesini müteakip ekonomik iş birliğinin bir adım ötesine geçerek siyasi bütünleşme çabaları gösterilmiştir.

Bu bağlamda AB, AT'yi de içeren geniş bir politika yelpazesi ortaya koymuştur. Ancak AB, AT gibi uluslar üstü nitelikli değil uluslararası niteliktedir. Çünkü AB'nin uluslararası hukukta tüzel kişiliği bulunmamaktadır. Tüzel kişilik sahibi olan AT kurumlarıdır. Nitekim referandumlar sırasında Hollanda ve Fransa tarafından reddedilen Avrupa Anayasası, AB'ye *tüzel kişilik* de tanımaktadır.⁴⁶

⁴⁵ Stanley Hoffman, “Obstinate or Obsolete? The Fate of Nation-State and The Case of Western Europe”, (der.) Brent F. Nelsen & Alexander C-G Stubb., *The European Union: Reading on the Theory and Practise of European Integration*, İkinci Baskı, , New York , Palgrave Publ., 1998, sf:157.

⁴⁶ *Treaty Establishing A Constitution for Europe*, Roma'da 29 Ekim 2004'te imzalanmış ve Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde 16 Aralık 2004'te yayınlanmıştır, Madde I-6.

Tüzel kişilik kazanmış bir AB'de, bir de AB Dış İşleri Bakanlığı bulunmaktadır⁴⁷ ki bu da (Avrupa Anayasasının kabul edilerek yürürlüğe girmesi hâlinde) dış politikaya ilişkin bir takım yetkilerin AB'ye devredilmesine neden olabilir. Ancak henüz Avrupa Birliği Anayasası'nın Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde yapılan referandumda Fransa ve Hollanda tarafından reddedilmesi belirtilen yetkilerin devri sürecini bir süre için dondurmıştır.

Devredilmeyen yetkilerin ne olduğunu anlamak için en önemli husus AB'nin yapısını açıklamaktır. Bu bölümde AB'nin yapısı ve devredilmeyen yetkiler açıklanırken, aynı zamanda devletlerin hiç devretmedikleri özellikli alanlar üzerinde de durulacaktır.

2.1. Avrupa Birliği ve Devredilmeyen Yetkiler

Kurumsal ve Hukuksal anlamda AB üç sütun üzerine konumlanmaktadır. AB yönetim yapısı bu üç sütunun etkileşiminden ileri gelmektedir.

I.Sütun: Üç topluluk(AT, EURATOM, AKÇT⁴⁸), daha sağlam bir temele oturtulacak ve bunlara ekonomik ve parasal birlik de eklenecektir.

II.Sütun: Üye Devletler arasında *Ortak bir Dış Politika ve Güvenlik Politikası*(OGDP) üzerinde iş birliği sağlanacaktı.

III.Sütun: *Adalet ve İç işleri* konularında üye devletler arasında iş birliği gerçekleştirilecektir.⁴⁹

Komisyon, Konsey ve Parlamento da I. dışındaki sütunlarda da yetkilidir.

⁴⁷ Treaty Establishing A Constitution for Europe, Madde I-28.

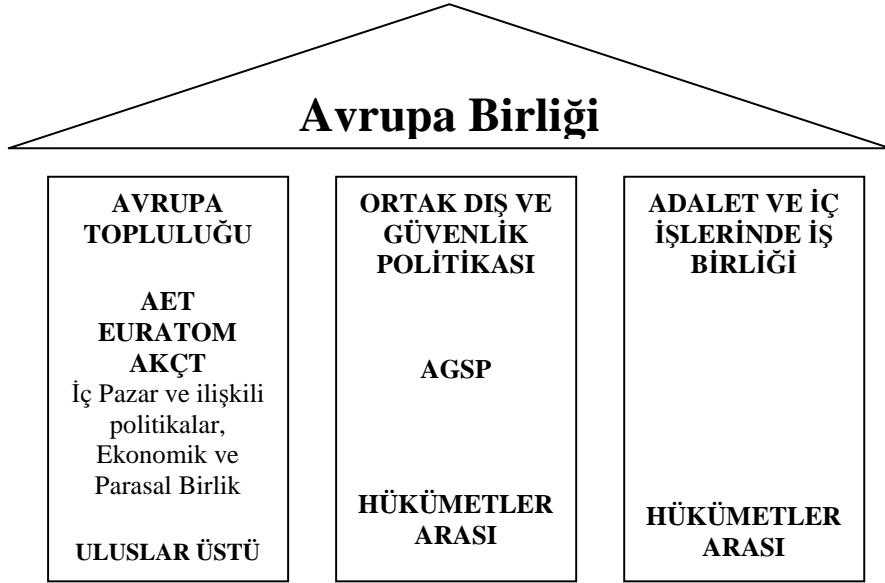
⁴⁸ 23 Temmuz 2002 tarihinde AKÇT antlaşması sona ermiştir.

⁴⁹ Klaus-Dieter Borchardt, *Topluluk Hukukununun ABC'si*, Ankara, Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 1993, sf:8.

**AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN YETKİLERİNİ GÜVENLİK GEREKÇESİYLE TÜMÜYLE
AVRUPA BİRLİĞİ'NE DEVRETMEDİKLERİ ALANLAR ÜZERİNE BİR ÇÖZÜMLEME**

Bir önceki bölümde belirttiğimiz gibi, devredilen yetkiler kısmını birinci sütun oluşturmaktadır.⁵⁰

AB Kurucu Antlaşması(*ABKA veya Maastricht Antlaşması*), ilk üç topluluğa devredilmiş yetkilere dayanır, bu yetkileri çeşitli bakımlardan genişletir ve yenileriyle destekler. AET (AB Antlaşmasındaki yeni adıyla Avrupa Toplulukları) iç piyasa, ekonomik politika ve para politikası çerçevesinde, bunlara bağlantılı toplumsal, kültürel ve siyasi konular ile araştırma, çevre ve kalkınma konularında iş birliğinin gerektirdiği yeni yetkiler kullanma imkanına sahip olmaktadır.⁵¹

İşte bu nedenle sembolik bir OGD^P'nin ve aynı zamanda Adalet ve İç işleri politikasının bulunması ulus devlet ruhunun hâlen yaşatıldığını ve "sert politika" alanlarının hâlâ AB'ye devredilmediğinin

⁵⁰ Ayşe Roy, *Şu AB Neyin Nesi?*, Üçüncü Baskı, İstanbul ,Turkab Yay., Ekim 2002, (farklı bir versiyonu için bkz. Fairhurst & Vincenzi, a.g.e., sf: 13).

⁵¹Borchardt, a.g.e., sf:9.

göstergesidir. Burada önemli olan nokta bu iki sütunun AB'ye devredilmediğini nereden anladığımızdır.

Yukarıdaki şekle bakıldığında iki sütun hükümetlerarası karakterlidir. Daha önce de belirttiğimiz gibi hükümetlerarası karar alma prensibinde, kararlar oy birliği ile verilmekteydi. Devletlerin egemen eşitliği prensibine dayanan bu sütunlarda, 1 Ocak 2007 tarihi itibarıyla 27 AB üyesi tarafından olumlu karşılanan bir politika sadece 1 üyenin ret oyuyla düşürülebilmektedir.⁵² Yani aslında burada her üyenin dış politika konusunda bir veto yetkisi bulunmaktadır.

Ancak bu oy birliği prensibinin bir istisnası bulunmaktadır. Buna göre, AB Konseyi tarafından alınan dış politika ile ilgili, ortak eylemler, tutumlar veya bir ortak stratejiye dayanan kararları kabul ederken, bu kararı yürürlüğe koyarken ya da özel bir temsilci atarken alınan kararlar ağırlıklı çoğunluk prensibi ile alınır.⁵³ Bu anlamda aslında dış politikaya ilişkin bazı yetkilerin de devredildiği söylenebilir. Ancak, Antlaşma aynı zamanda bir *istisnanın istisnasını* da içermektedir. Buna göre, eğer bir devlet, önemli ve belirli (özellikle güvenliği ilgilendiren hususlarda) bir ulusal politika gerekçesiyle bir kararın ağırlıklı çoğunlukla kabulüne karşı çıkma niyetinde olduğunu beyan ederse oylama yapılmaz.⁵⁴

Dış politika konularında usule ilişkin bazı düzenlemeler bu şekilde uluslar üstü nitelik kazanabilmektedir. Ancak maddenin en sert istisnası ise "*Askerî ve savunma etkileri olan kararlarda ağırlıklı çoğunluk prensibi asla uygulanamaz*⁵⁵" hükmüdür. Son olarak Ortak Güvenlik ve Dış Politika kapsamında yapılan icraatlar siyasi mahiyette olup ATAD'ın yargı yetkisine girmemektedir⁵⁶. Bir devletin oy birliği ile alınmış bir dış politika kararını uygulamaması hâlinde bile uluslararası sorumluluğu işletilememektedir.

⁵² Avrupa Birliği Kurucu Antlaşması,(ABKA) Madde:23/1'den bu yorum çıkarılmaktadır.

⁵³ ABKA, Madde:23/2.

⁵⁴ a.y.

⁵⁵ ABKA, Madde:23/2 son cümle.

⁵⁶ Fairhurst & Vincenzi, a.g.e., sf: 13, (Türkçesi için bkz: <http://www.ikv.org.tr/abtarihce.php>, 01 Ocak 2007).

Üçüncü sütunda bulunan Adalet ve İç işlerinde İş birliği alanında göç, sığınma, üçüncü ülke uyruklarına karşı alınacak önlemler, uluslararası suçlar ve adli iş birliğini kapsamaktadır.⁵⁷ Adalet ve İç işleri alanındaki sütun her ne kadar ABKA içerisinde ortaya konmuşsa da 1997 Amsterdam Antlaşması ile bu konularda bir takım değişiklikler getirilmiş ve yetki devri öngörülmüştür. Bu alan içerisinde sadece *Cezai ve Polisi İlgilendiren Konularda Adli İş birliği* alanı kalmıştır. 3. Sütunda bulunan yetkilerin kapsamı gitgide daraltılmaktadır. Bu alanda da kararlar oy birliği ile alınmaktadır.⁵⁸ Bu noktada serbest dolaşımı ilgilendiren konular,(vize, sığınma, göç ve bunun gibi alanlar) Topluluklar sütununa devredilmiştir ki burada da egemenlik yetkilerinin devredildiği düşünülmektedir. Nitekim, uluslar üstü otorite 1999 yılından sonra bu konularda da bağlayıcı kararlar alabilmektedir. Ancak bu yetki de bir takım sınırlamalara tabi tutulmuştur. Beş yıllık geçiş süresi, girişimde bulunma hakkının Komisyon ve Üye Devlet hükümetleri arasında paylaşımı, kararların oy birliği ile alınması, Avrupa Parlamentosuna danışma yükümlülüğü ve ATAD'a sadece sınırlı yetkinin tanınması yönünde sınırlamalar getirilmiştir.⁵⁹

Adli ve Polisin müdahalesini gerektiren konularda yetki devri gerçekleştirilmemiştir, sadece iş birliği öngörülmüştür. Çünkü günümüz güvenlik algılamasında *bir devletin teröristi bir diğerinin özgürlük savaşçısı*⁶⁰ olarak görüldüğünden, ortak bir terör politikası oluşturulamamakta ve bu teröre karşı bir AB tutumunun oluşmasını engellemektedir. AB ülkelerinin bu alandaki yetkilerinin devrinin söz konusu olmamasının, devletlerin uluslar üstü bir iş birliğinden ne kadar zarar göreceğini de gösterdiği düşünülmektedir.

Dış politikaya ilişkin yetkilerin devredilmemiş olmasının ve hâlen bir ortak dış politika formasyonunun geliştirilmeye çalışılmasının en önemli sonucu Irak Savaşı esnasında görülmüştür. Nitekim, AB içinde

⁵⁷ ABKA, Madde; 29-42.

⁵⁸ Pascal Fontaine, *12 Derste Avrupa*, AT Resmî Yayın Ofisi, Brüksel, 2004, sf:50.

⁵⁹ Fontaine, sf:50.

⁶⁰ Noëlle Quénivet, "The World After September 11: Has It Really Changed?", *European Journal of International Law*, Volume.16,(3), 2005, p.564.

bir çok yetkisini Topluluğa devreden AB üyeleri, Irak Savaşı esnasında ikiye bölünmüş ve hatta ABD tarafından “eski Avrupa” ve “yeni Avrupa” diye yakıştırmalar yapılmıştır.⁶¹ Güvenlik algılamasındaki farklılık işte bu esnada kendini göstermeye başlamıştır. Eğer, dış politikaya ilişkin yetkiler AB organlarına devredilmiş olsaydı, İngiltere gibi ABD'nin sıkı müttefikleri, ABD'nin yanında Irak Savaşına katılamayacaktı. Çünkü günümüzde AB'nin dış politikası genel itibariyle Franko-Germen ekseninde cereyan etmektedir.

2.2. Ulus Devletin Devretmediği Yetkiler

Yavaş bir şekilde belirmeye başlayan *Federal Avrupa Birleşik Devletleri* fikri, ulus-devlet anlamında bazı endişeleri beraberinde getirmektedir. Güvenlik kapsamında ortaya çıkan bu belirsizlik, AB'nin yetkileri ile ulus-devletin yetkileri arasında bir ayırım yapmayı da zorunlu kılmaktadır. Devredilen ve devredilmeyen yetkiler ayrımı düşünüldüğünde, AB'nin federal bir örgütlenmeye doğru gittiği gözlemlenmektedir. Federal sistem ile AB kıyaslandığında şu sonuçlar gözümüze çarpar:

(1) AB iki seviyeli bir hükûmet tarzı ile yönetilen bir yapıda konumlanmaktadır. Ulusal hükümetler ve AB otoritesi

(2) Devredilen yetkiler bağlamında, AB yargı yetkisi dahi içeren kararlar alabilmektedir.

(3) Topluluklar hukuku, ulusal hukukun üzerinde yer almaktadır. Ulusal mevzuat ile topluluk mevzuatında çatışma olması hâlinde Topluluk mevzuatı üstün gelir.

(4) AB'nin yasama süreci gün geçtikçe çoğunluk esasına dayanmaktadır. Oysa ki bu sistem içerisinde bazı devletlerin arzulamadığı kararlar da alınabilmektedir.⁶²

⁶¹ Sten Rynning, “The European Union: Towards a Strategic Culture”, *Security Dialogue*, Volume.34, (4), December 2003.

⁶²Tanja A. Borzel ve Thomas Rise, “Who Is Afraid of European Federation: How to Constitutionalise a Multi-Level Governance System”, http://www.artsci.wustl.edu/~filippov/courses/L32_4353/Who%20is%20Afraid%20of%20a%20European%20Federation.pdf, 08 Ocak 2007 Pazartesi.

Bu açıdan bakıldığında federalleşen bir Avrupa izlenimi verilmektedir. Oysa ki günümüzde AB her ne kadar yetki devri esasına dayanan bir yapı izlese de kilit noktalarda devletler yetkilerini devretmemektedir. Nitekim, AB ikinci ve üçüncü sütun üzerine bir çok yasal düzenleme yapmış olsa da bu düzenlemelere dayanılarak ancak bağlayıcılığı olmayan tavsiye niteliği taşıyan yönlendirme kararları alınabilmekte ve bu kararlar devletlerin ortak çıkarlarını yansıtan genel dokümanlar olarak kalmaktadır.

Dışarıdan federal şekilde görünen bu sistemde, devletler kendi ulus-devlet niteliğini koruma çabası içindedirler. Nitekim ikinci ve üçüncü sütunlara (yani devredilmeyen yetkiler) kısmına bakıldığında, bunların bir devleti devlet yapan en önemli iki husus olduğu görülmektedir. *Dış egemenlik ve iç egemenlik*⁶³ yetkileri dokunulmayan alanlar grubunda bulunmaktadır. Bu alanların AB içerisinde geçmesi de sadece ortak çıkarlar doğrultusunda iş birliği yapılabilmesinin göstergesidir.

Avrupa Birliği, suyun kullanımı toprağın işlenmesi gibi temel devlet yetkilerini hiçbir zaman kendine devrini sağlayamamıştır. Devletlerin ulus devleti korumada, kararlı oluşları bazı nitelik taşıyan alanlarda yetkinin hiçbir zaman devredilmediğini de göstermektedir. Bunlardan bazıları savunma sanayi, vergi politikası, ekonomik istisnalar, özelleştirme politikaları, kitlesel medya, terörle mücadele ve yabancılara toprak satışı olduğu değerlendirilmektedir.

2.2.1.Savunma Sanayi

Avrupa Birliği ülkelerinin tam anlamıyla “güvenlik gerekçesini” ileri sürdükleri alanların başında savunma sanayi gelmektedir. Nitekim

⁶³ Devletin egemenliği tanımsal anlamda iki kural üzerine kurulu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi *Dış Egemenliktir*: Buna göre dış egemenlik uluslararası ilişkiler alanında söz konusudur. Bir devletin diğer bir devletten aşağı konumda olmaması, başka bir otoriteye tabi bulunmaması ve devletlerin egemen eşitliğine dayanır. *İç egemenlik* ise devletlerin iktidarının yetkilerini kullanabilme hakkıdır. Kanun yapmak, para basmak, vergi toplamak, yargılama yapmak vs..., İç egemenlik doğası gereği aslidir, en üstündür, bölünemez ve devredilemez iktidarı yansıtmaktadır., Kemal Gözler, *Anayasa Hukukuna Giriş*, Ekin Kitabevi, Bursa 2001, sf:49.

bu alanın AB'ye devredilmemesi gerektiğini de Avrupa Toplulukları Kurucu Antlaşması vasıtasıyla dile getirmektedirler. Bu bağlamda:

Hiçbir üye devlet açığa vurulması kendi güvenliği açısından temel çıkarlarına aykırı bulduğu bilgileri vermek zorunda değildir.

Her üye devlet, silah, mühimmat ve savaş malzemesi ticareti veya üretimi ile ilgili kendi güvenliği bakımından temel çıkarlarının korunmasında gerekli gördüğü önlemleri alabilir; bu önlemler, özellikle askerî amaçlara yönelik olmayan ürünler bakımından ortak pazardaki rekabet koşullarını bozamaz.⁶⁴

Savunma sanayi konusunda dışa bağımlılık kabul edilmemekte ve ihtiyaç duyulan savunma sistemleri, devletçe desteklenen millî sanayi kuruluşlarından tedarik edilmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde savunma tedarik politikalarının esasını; savunma sistemlerinde gizlilik unsurunun ön planda tutulması, savunma sanayisinin gelişmesinin millî bir teknoloji tabanının oluşturulmasına bağlı görülmesi ve dışa bağımlılığın asgari seviyeye indirilmesi gibi konular teşkil etmektedir. Nitekim karşılıklı bağımlılık oluşturmak üzere kurulmuş AB'nin bu konuda yetkisiz kılınması öngörülmesi de güvenlik gerekçelerinin bir sonucudur. Avrupa Birliği'nde oluşturulan ekonomik entegrasyonda savunma sanayi sektörü, yapılan tüm düzenlemelerin dışında tutulmuştur.⁶⁵

2.2.2.Vergi Politikası

Vergi politikası, ulusal egemenliğin temel konularından biri olmakla birlikte, ülkelerin ekonomi politikalarının bir parçasını oluşturmaktadır. Buna göre, AB'de vergilendirme temel olarak üye devletlerin yetkisinde kalıyor. AB, zorunlu vergilerle ulusal sistemleri standart hâle getirmekten çok, birbirleriyle ve AT'yi kuran Antlaşmayla

⁶⁴ ATKA, Madde 296.

⁶⁵ <http://www.tubitak.gov.tr/btpd/btspd/savunma/b5.html>, 03 Aralık 2006.

uyumlu hâle gelmelerini amaçlamaktadır⁶⁶. Üye devletlerin uyguladıkları ekonomik ve sosyal politikalar kendi ulusal yetki alanları içinde kaldığından vergilendirme, AB'nin ekonomik ve sosyal politika amaçları ile kullanılmamaktadır. Bu çerçevede, AB'nin vergi yaratma yetkisi bulunmamaktadır.⁶⁷

2.2.3.Özelleştirme

AB'nin, ekonomik açıdan aday üyelere direktif verebilmesi de savunduğu liberal sistemi tam anlamıyla uyguladığını göstermemektedir. Nitekim Avrupa ülkelerinde sosyal refah devletinin çözülme eğilimine girmesi ile birlikte devletlerin küçülmeye gitmeleri ve özelleştirmeye gittikleri görülmektedir. AB her ne kadar özelleştirmeye destek vermiş olsa da devletler bu konulardaki yetkileri tümüyle AB'ye devretmemektedirler. Fransa ve Almanya gibi ülkelerde stratejik olan ve güvenlikle doğrudan alakalı kurumların tam anlamıyla özelleştirilmesi mümkün değildir. Ulaştırma, telekomünikasyon gibi özel sektörün rağbet ettiği ancak güvenlik koşullarının satışına elvermediği sektörler halen Fransa hükümetinin elinde bulunmaktadır. Sadece bazı telekomünikasyon kurumları kısmi özelleştirilmiştir.⁶⁸ Diğer taraftan hemen hemen tüm Avrupa ülkelerinde demiryolu ve diğer ulaşım sistemleri ya devletin elinde bulunmakta ya da yarı-kamusal nitelikli bulunmaktadır.⁶⁹

2.2.4.Terörle Mücadele

Terörle mücadele konusunda ortak düzenlemeler yapılmış olsa da devletler yetkilerini tamamen devretmemişlerdir.⁷⁰ Nitekim terörle

⁶⁶ Amsterdam Antlaşması, Madde: 90-94.

⁶⁷ <http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=10&prnId=21&hnd=1&ord=20&dodd=331&fop=0>, 3 Ocak 2007

⁶⁸ <http://www.eiro.eurofound.eu.int/1999/12/study/tn9912201s.html>, 28 Aralık 2006.

⁶⁹ <http://www.eiro.eurofound.eu.int/1999/12/study/tn9912201s.html>, 28 Aralık 2006.

⁷⁰ Terörle mücadele konusunda yapılan ortak düzenlemelere örnek olarak bkz. AB Parlamentosunun 2001 Tarihli Terörle Mücadele Konusundaki Çerçeve Karar Taslağı, Avrupa Parlamentosu Tavsiye Kararı Recommendation 1677, 13 Temmuz 2002 Tarihli Terörizmle Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Çerçeve Kararı, (2002/475/JHA) Avrupa Birliği Resmi Gazetesi L

mücadele devletlerin ulusal yetkilerinde tuttukları bir ulus-devlet sorunudur. Bu anlamda henüz tanımında bile tam anlaşamamış olduklarından, terörle mücadele sadece bir uluslararası iş birliği alanı hâlinde kalmaktadır.⁷¹ Bu nedenle terörle mücadele konusunda her devlet kendi düzenlemelerini yapmakta ve yasama süreci ile ilgili olan hiçbir yetkiyi AB'ye devretmemektedir. Değişen güvenlik algılamalarıyla birlikte devletler terör sorununa daha fazla yakınlaşmakta ve yasal düzenlemelerini bu yönde değiştirmektedir. Terör ile mücadele konusundaki yetkilerin de AB'ye devredilmediğini söylemek mümkündür.

2.2.5. Yabancılara Toprak Satışı

En önemli hususlardan bir tanesi ise yabancılara toprak satışı konusunda karşımıza çıkmaktadır. Devletleri yabancılara mülk satışı konusunda teşvik eden AB içerisinde uygulama yalnızca AB vatandaşları için geçerlidir. Yani AB vatandaşı olmayan hiç kimse bir Avrupa ülkesinde toprak satın alamamaktadır. Nitekim AB ülkeleri de bunu bir güvenlik sorunu olarak görmekte ve bir takım kısıtlamalara tabi tutmaktadırlar. AB'nin öncü ülkeleri de bu konuda güvenliğin gerektirdiği sınırlandırmaları yapmışlardır. Nitekim İngiltere'de toprakların Kraliçe'ye ait olması sebebi ile 49-99 yıllık sürelerle kullanma hakkı verilmektedir. Fransa'da ise yabancılara nihai alıcısı saptanmadan taşınmaz satılamamaktadır.⁷²

AB'ye son giren üyelerle yapılan müzakereler sonucunda ortaya çıkan çerçevede bu ülkelerin tamamında yabancılara toprak satışını belirli ölçüde sınırlandırma arzusu bulunduğu gözlemlenmektedir. Yabancılara toprak satışının sınırlandırılmamasının devletin güvenliğini etkileyebileceği düşünülmektedir.⁷³

164, 22.06.2002, Terörle mücadele açısından Avrupa Birliğinin 2001/0217 (CNS) numaralı çerçeve kararı, (akt.) Feridun Yenisey, 20060429, Terör Okulu Makalesi, Bahçeşehir Üniversitesi, (2004).

⁷¹ Ercan Çitlioğlu, *Gri Tehdit Terörizm*, Ankara, Ümit Yay., 2005, sayfa 60.

⁷² <http://www.anahtarlik.com/toprak.asp>.

⁷³ 2004 yılında Avrupa Birliği üyesi olan Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Polonya, Estonya ve Litvanya, geçiş sürecinde toprak satışı yasağının devam etmesini AB'ye kabul ettirdiler. Bu ülkeler, orman ve tarım arazilerinin satışının yapılabilmesi için 7 yıllık bir süre talep ettiler ve bunu

SONUÇ

Egemenlik hakkının muhafaza edilmesi, bir devletin bağımsızlığının sağlanması noktasında en önemli husustur. Bu anlamda devletler yetki devri konusunda ihtiyatlı davranmaktadırlar. İhtiyatlı olmanın sebebi her şeyden önce devredilmesi muhtemel yetkinin ulusal güvenlik açısından sakınca içerip içermediği ile alakalıdır.

Her ne kadar Avrupa bütünleşme tarihinin çeşitli evreleri içinde tehdit algılamasında değişiklikler olmuşsa da, ulus-devletin kimliğini koruma çabası her zaman süregelmiştir. Bu bağlamda, gerek hukuki anlamda gerek siyasi anlamda yetkiler devredilirken ya sınırlı davranılmış ya da devredilmemiştir. Yumuşak politika alanlarının kolayca devredilmesi olgusu karşısında sert politika alanlarında da aynı etkiyi doğuracağı düşünülse de bu sonuç gerçekleşmemiştir. Nitekim AB Anayasasını egemenlik yetkilerinin tümüyle devri olarak gören bazı Avrupa halkları Anayasayı referandum ile reddetmişlerdir.

1951 yılında kurulan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu bunun ilk örneğidir. Ekonomik içerikli hammaddeleri uluslar üstü bir otoritenin denetimine açan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu ekonomik tabanlı görünse de, temel amacı, Fransa'nın Almanya tarafından bir daha saldırıya uğramasının engellenmesidir. Nitekim savunma sanayinin iki

kabul ettirdiler. Polonya'da geçiş süreci normal araziler için 5 yıl, orman ve tarım arazileri için 12 yıl olarak tespit edilmiştir. Kıbrıs Rum Kesimi, Macaristan ve Slovenya'da geçiş süreci normal araziler için 5 yıl, orman-tarım arazileri içinse 7 yıl olarak belirlenmiştir. Malta, AB'ye giriş müzakeresi çerçevesinde bu konuyla ilgili özel bir protokol imzalamıştır. Buna göre, en az 5 yıl yasal olarak Malta'da ikâmet eden AB vatandaşları dışında herkes gayrimenkul edinme konusunda Malta'nın ulusal mevzuatına tabidir. 2007'de AB'ye tam üye olan Bulgaristan ve Romanya'da yabancıların taşınmaz alabilmeleri için 5 yıl, tarım ve orman arazileri alabilmeleri içinse 7 yıllık geçiş süreçleri öngörülmüştür. Yunanistan'da adalardan ve sınıra yakın alanlardan yabancılara mülk satışı yasaktır. Yunanistan'da mülkünü satan bir yabancı parasını ülke dışına çıkaramamaktadır. Danimarka'da bir yabancının taşınmaz sahibi olabilmesi için bu ülkede beş yıl ikâmet ediyor olması gerekmektedir. Fransa'da yabancıya taşınmaz satışı konusunda vergiler artırılarak caydırıcı olunmaya çalışılmaktadır. Bu ülkede satılan taşınmazın değerinin yüzde 3'ü vergiye tabidir. Belli bir orandan yukarıya için servet vergisi alınmaktadır. Konu ile ilgili Hayri Ülker'in tespitleridir. http://www.marmarisyenisayfa.net/gecmisyazi_tr.php?yazar=21&no=161, 24.12.2006.

(Daha fazla bilgi için bkz. *Avrupa Birliği ile Katılım Müzakereleri Rehberi*, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, No: 184)

önemli materyali olan kömür ve çeliğin denetim altına alınması bu yargıyı desteklemektedir. Ancak hemen ardından 1952 yılında Pleven Planı ile ortaya atılan Avrupa Savunma Topluluğu, Fransa'nın güvenlik gerekçeleri ile reddedilmiştir. Ortak bir Avrupa ordusu kurma fikri devletlerin güvenliği açısından faydalı görülse de Fransız Komünist ve Milliyetçi partiler, ulus devlete zarar verdiği gerekçesi ile bu girişimi reddetmişlerdir. Bu anlamda yetki devrinin sınırları bir bakıma bu ret kararı ile belirlenmiştir.

Avrupa Savunma Topluluğu fikrinin ortadan kalkması ile birlikte 1957 yılında Roma Antlaşmasının imzalanarak Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulması, yetki devrinin alanını genişletmiştir. Ancak üye devletlerin sert politika alanlarını bu antlaşmanın içerisine dâhil etmemesi de ulus devlet kimliğinin hâlen korunduğunu göstermiştir. Avrupa Toplulukları Kurucu Antlaşması'nda belirtilen yirmi bir ekonomik içerikli başlık üzerindeki yetkiler AT uluslar üstü otoritesine devredilmiştir. Devletler bu alanda hâlen düzenlemeler yapabilirken, AT tarafından tesis edilen kararlara aykırı yasalar çıkarmaları mümkün değildir. Diğer taraftan devletler AT'ye devredilen yetkiler konusunda da güvenliği ilgilendiren bir durum olması hâlinde "Lüksemburg Çözümü" adı verilen kuralı geliştirerek, alınması arzulanan bir kararın engellenmesinin de yolunu açmıştır. Bu da ulus devletin, uluslar üstü sistem üzerindeki etkisinin ortaya konulması noktasında önem kazanmaktadır.

Avrupa Topluluğu ekonomik içerikli düzenlemelerle bütünleşmeyi derinleştirirken aynı zamanda güvenliğe ilişkin konularda da düzenlemeler yapmaktadır. Bunun ilk somut örneği ise 1992 yılında imzalanan Avrupa Birliği Kurucu Antlaşması'dır. AB'nin ortaya çıkardığı üç sütunlu yapıda "Avrupa Toplulukları", "Ortak Güvenlik ve Dış Politika" ile "Adalet ve İç işlerinde İş birliği" başlıkları yer almaktadır. Avrupa toplulukları haricinde kalan bu iki alanda, kararlar oy birliği yöntemi ile alınmaktadır. Bu anlamda her devletin şahsına münhasır bir veto yetkisi bulunmaktadır.

Dikkatle incelendiğinde dış politika ve iç işleri alanları bir devletin hayati önemi haiz iki yetkisi üzerine konumlanmaktadır. Bunlardan

birisi dış egemenlik olarak diğeri de iç egemenlik olarak ortaya konmaktadır. Bu anlamda dış politika, dış egemenlik konularına dâhil olurken, Adalet ve İç işleri başlığı ise iç egemenlik konusuna girmektedir. Nitekim devletleri hassas olmaya iten bu kavramların aynı zamanda güvenlik ile de bağlantılı olduğu değerlendirilmektedir. Dış politika ve iç işlerine ilişkin yetkilerin AB'ye devredilmesinin, ulus devletin ortadan kalkacağı savına dayanan bu yaklaşımlar nedeniyle, AB ülkeleri ortak bir dış politika geliştirememiştir. Bu anlamda AB üyesi ülkeler dış politikayı ve iç işleri konularını ayrı başlıklar olarak düzenlemiş olsalar da bu alanda yetkilerin devredilmediği değerlendirilmektedir.

Ulus devleti koruma bilinci, Avrupalı devletleri bazı yetkilerin AB'ye devrini zorlaştırmıştır. Savunma sanayi ile ilgili olan konuların AB'ye devri devletin güvenliğini doğrudan etkilediği düşünüldüğünde, bu yetkinin devrinin mümkün olmadığı ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan devletin vergi koyması veya toplaması AB'ye devredilmemiş bir iç egemenlik yetkisidir. Bu yetkinin devri, devletin mali güvenliğini tehdit altına alabileceği değerlendirilmektedir. Diğer taraftan devletlerin özelleştirmedeki ihtiyatlı davranışları, yabancı uyruklulara toprak satışındaki tutarlılıkta, AB'nin bu konuda düzenleme yapmasına engel olmadığı devletleri de düzenleme yapmalarını sınırlamamaktadır.

Önemli olan nokta, tarihsel sürece bakıldığında yetki devri hiçbir zaman devletin güvenliğinin ötesine geçmemektedir. Yapılan icraatlar göstermektedir ki, AB üyesi devletler, hayati önemi haiz çıkarları ya da güvenlik gerekçeleri söz konusu olduğunda yetki devrinde bulunmamaktadırlar. Bu anlamda devredilen yetkiler sadece bütün ülkelerin ortak menfaatine göre düzenlenmiş alanlardır. Bu çerçeveden bakıldığında AT'nin ortak menfaate dayalı yetki devri esasına dayanan bir kurum olduğu, AB'nin ise ulus devlet kimliği üzerine inşa edilmiş ve devlet güvenliğini elverdiği yere kadar işleyen bir iş birliği forumu olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Borchardt, Klaus-Dieter. *Topluluk Hukukunun ABC'si*, Ankara, Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 1993.
2. Borzel Tanja A. ve RISE Thomas. "Who Is Afraid of European Federation: How to Constitutionalise a Multi-Level Governance System", 5 Ocak 2007, http://www.artsci.wustl.edu/~filippov/courses/L32_4353/Who%20is%20Afraid%20of%20a%20European%20Federation.pdf.
3. Bozkurt, Veysel. *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Bursa, Vipaş Yayınları, 2001.
4. Çitlioğlu, Ercan. *Gri Tehdit Terörizm*, Ankara, Ümit Yayıncılık, 2005.
5. Dinan, Desmond. *Europe Recast: A History of European Union*, Palgrave Mc Millan.
6. Eilstrup-Sangiovanni, Mette ve Verdier, Daniel. European Integration as a Solution to War, *European Journal of International Relations*, Volume 11, 1.
7. Fairhurst, John ve Vincenzi, Christopher. *Law of the European Community*, Pearson-Longman, (4. Baskı), Essex-England, 2003.
8. Fontaine, Pascal. *A New Idea for Europe: The Schuman Declaration-1950-2000*, Office for Official Publications of the European Communities, 2000.
9. Fontaine, Pascal. *12. Derste Avrupa*, Brüksel, AT Resmi Yayın Ofisi, 2004.
10. Gözler, Kemal. *Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukuki Rejimi*, Bursa, Ekin Kitabevi, Şubat 2000.
11. Gözler, Kemal. *Anayasa Hukukuna Giriş*, Bursa, Ekin Kitabevi, 2001.
12. Guay, Terence ve Callum, Robert. "The Transformation and Future Prospects of Europe's Defence Industry", *International Affairs*, Volume. 78, 4, 2002.

13. Gümüş, Okan ve Sevi, Aziz. *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, Ankara, Dışişleri Bakanlığı Yayınları,, 1996.
14. Jones, Seth G. "The European Union & The Security Dilemma", *Security Studies*, Volume 12, 3, İlkbahar 2003.
15. Nelsen, Brent F. ve Stubb, Alexander C-G. *The European Union: Reading on the Theory and Practise of European Integration*, (2. Baskı), New York, Palgrave Publication, 1998.
16. Ölmezoğulları, Nalan. *Ekonomik Sistemler ve Küreselleşen Kapitalizm*, (3.Baskı), Bursa, Ezgi Kitabevi, 1999.
17. Quenivet, Noëlle. *The World After September 11: Has It Really Changed?*, *European Journal of International Law* ,Vol.16, No.3, 2005.
18. Reçber, Kamuran. *Avrupa Birliği Mevzuatı*, Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları, 2003.
19. Roy, Ayşe. *Şu AB Neyin Nesi?*, (3.Baskı), İstanbul, Turkab Yayınları, Ekim 2002.
20. Rynning, Sten. "The European Union: Towards a Strategic Culture", *Security Dialogue*, Volume.34, 4, Aralık 2003.
21. Dursun, Suat. *Avrupa Toplulukları Adalet Divanı*, <http://www.danistay.gov.tr/5%20-%20ATAD.htm>, 10 Ekim 2007.

HUKUKİ MEVZUAT

22. Avrupa Birliği Anayasası.
23. Avrupa Toplulukları Kurucu Antlaşması (Roma Antlaşması).
24. Avrupa Birliği Kurucu Antlaşması (Maastricht Antlaşması).
25. Amsterdam Antlaşması.

SANAL KAYNAKLAR

26. <http://www.tubitak.gov.tr/btpd/btspd/savunma/b5.html>.
27. <http://www.eiro.eurofound.eu.int/1999/12/study/tn9912201s.html>.

28. <http://www.bianet.org/php/yazdir.php?DosyaX=../2001/09/07/908.htm>.
29. <http://www.ntvmsnbc.com/news/350379.asp>.
30. <http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=10&prnId=21&hnd=1&ord=20&docId=331&fop=0>, 3 Ocak 2007.